

Do czego potrzebna jest grupa?

Ewa Bąk, Katarzyna Bobrowska-Jabłońska

http://www.e-mentor.edu.pl/artukul_v2.php?numer=3&id=28

Celem artykułu jest prezentacja wyników badań przeprowadzonych w 2001 r., dotyczących przynależności studentów SGH do grup formalnych i nieformalnych. Przymierzając się do analizy nowego zjawiska, jakim jest "wirtualna grupa", chcemy przyjrzeć się, do czego studentom potrzebne są grupy.

Człowiek jako istota społeczna na różnych etapach swojego życia uczestniczy w różnych grupach: rodzina, koledzy z podwórka, grupa przedszkolna czy szkolna, grono znajomych, koła zainteresowań itd. Grupy te mogą mieć charakter formalny (posiadają jasną strukturę organizacyjną, przywódcę, normy, cel) bądź nieformalny (bez jasnej struktury organizacyjnej). Podobnie jest w czasie studiów, w pracy zawodowej i pozostałych sferach dorosłego życia - przynależność do jakiejś grupy jest nieodzownym elementem naszego życia.

Zarówno w psychologii społecznej, jak i socjologii istnieje wiele definicji grupy. Od bardzo szerokiego rozumienia grupy jako zbioru jednostek pozostających ze sobą w pewnych stosunkach wzajemnej zależności (D. Carwright, A. Zander; za: S. Mika, 1981), czy zbioru jednostek pozostających we wzajemnej zależności i komunikujących się ze sobą (G. C. Homans; za: S. Mika, 1981), poprzez próby coraz większego uszczegółowienia, gdzie grupa to zbiór jednostek, pozostających ze sobą w pewnych stosunkach i komunikujących się ze sobą na tyle często, by prowadziło to do identyfikacji członków z grupą (R. K. Merton; za: S. Mika, 1981); pozostających ze sobą w pewnych stosunkach i komunikujących się ze sobą na tyle często by prowadziło to do identyfikacji członków z grupą i oddzielenia jej od innych wyraźną zasadą odrębności (J. Szczepański; za: S. Mika, 1981). Najbardziej szczegółową definicję grupy w rozumieniu psychologii społecznej sformułował A. P. Hare (za: S. Mika, 1981). Jego zdaniem, aby o trzech lub więcej osobach można było powiedzieć, że stanowią grupę, muszą być spełnione następujące warunki:

1. między osobami musi istnieć wzajemna interakcja,
2. osoby te muszą mieć wspólny cel,
3. w grupie muszą istnieć normy,
4. grupa musi mieć swoją strukturę,
5. osoby stanowiące grupę muszą mieć świadomość, że są grupą odrębną od innych i wewnętrznie spójną.

W Szkole Głównej Handlowej od momentu wprowadzenia reformy, system studiowania został bardzo zindywidualizowany, zlikwidowano podział na stałe grupy (poza grupami językowymi). System taki kładzie nacisk na samodzielność. To od studenta zależy, czy i do jakiej grupy będzie należał. Wymaga to niewątpliwie jego aktywności i umiejętności dołączenia do takiej grupy. Studenci, szczególnie ci, którzy uczęszczają na nasze zajęcia treningowe i zajęcia z psychologii narzekają na taki stan rzeczy. Informują o trudności w nawiązywaniu kontaktów z innymi studentami na uczelni. Jako powody zgłaszają właśnie brak stałych grup, ciągły pośpiech, pędzenie z jednych zajęć na drugie, często do innego budynku. Fakt, że na każdych zajęciach spotykają inne osoby, których nawet imion nie pamiętają, utrudnia niewątpliwie identyfikację i poczucie przynależności do jakiejś grupy.

W badaniach z poprzednich lat koncentrowaliśmy się na adaptacji studentów do wymagań uczelni. Badałyśmy czynniki, które mogłyby sprzyjać efektywności adaptacji. Okazało się, że ważnym czynnikiem sprzyjającym efektywnej adaptacji było otrzymywane wsparcie społeczne. Wyniki tych badań pokazały, że posiadanie wsparcia społecznego pomaga w adaptacji do środowiska - np. uczelni wyższej, oraz może łagodzić "przeżywanie stresów". Wsparcie społeczne może mieć różny charakter - emocjonalny, instrumentalny i informacyjny - każdego z tych rodzajów wsparcia może dostarczać grupa.

Wyniki naszych wcześniejszych badań² wskazują na to, że studenci przypisują duże znaczenie dla przyszłego funkcjonowania zawodowego zarówno posiadanym przez siebie kompetencjom społecznym (w tym np. umiejętności pracy w grupie), jak i indywidualnym predyspozycjom osobowościowym.

To, czy człowiek decyduje się przynależeć do jakiejś grupy bądź nie, jest związane z cechami jego osobowości. Jedną z najbardziej popularnych współczesnych koncepcji, ujmujących osobowość w kategoriach cech, jest tzw. pięcioczynnikowy model osobowości. Obejmuje on następujące czynniki czy wymiary osobowości: neurotyczność, ekstrawersję, otwartość na doświadczenia, ugodowość i sumienność.

Bazując na wynikach naszych dotychczasowych badań oraz przytoczonych powyżej ramach teoretycznych, chcieliśmy poszukać odpowiedzi na następujące pytania:

1. Czy i jakie zmienne osobowościowe mają znaczenie przy wyborze grupy?
2. Jakie korzyści widzą studenci z przynależności do grupy, w tym dla przyszłej pracy zawodowej?
3. Z czego - w grupie - studenci czerpią satysfakcję?
4. Ile czasu poświęcają grupie?

Charakterystyka studentów należących do grup w oparciu o wyniki badań

1. Członkowie grup formalnych - Europejskie Forum Studentów (AEGEE), Koło Tekwondo, Sekcja sportowa LA, AZS SGH - sekcja piłki nożnej, SKN Spraw Zagranicznych, SKN Zarządzania Strategicznego, SKN Transakcji Terminowych, ConQuest Consulting, ZSP, Forum, Klub turystyczny TRAMP3.

Większość osób przynależy do formalnej grupy od niespełna roku. Czytając odpowiedzi osób badanych, można wnioskować, że są one dumne z przynależności do swojej grupy, podkreślają dobrą atmosferę, możliwość spotkania ciekawych ludzi oraz fakt, że każda osoba będzie mogła znaleźć to, czego szuka. Zaznaczył się wyraźny podział pomiędzy osobami, które należą do sekcji sportowych, a studentami należącymi do kół naukowych czy ZSP. Pierwsi podkreślają, że "formują się w grupy dla przyjemności" i nie chcą widzieć swojej działalności w kategoriach korzyści dla swojej przyszłej pracy zawodowej. Inaczej ci, którzy należą do ZSP, motywowani są poprzez spostrzegane dla siebie korzyści typu: wyjazdy zagraniczne czy kontakty z firmami, możliwości doskonalenia swoich umiejętności, możliwości zapisania swojej działalności w CV.

Kontakty z innymi ludźmi mają duże znaczenie i są powodem zapisywania się do takiej grupy i traktowane są przez studentów jako korzystne. Zastanawiające jest, jak niewiele negatywów podają osoby badane, większość nie podaje żadnych. Ciekawe jest to, że osoby deklarujące przynależność do grup formalnych zdecydowanie chętniej i więcej piszą, odpowiadając na

zadawane im pytania otwarte w ankiecie, więcej niż osoby przynależące do grup nieformalnych.

2. Członkowie grup nieformalnych - przyjaciele, grupa znajomych w akademiku, grupa językowa, grupa dyskusyjna w internecie, grupa znajomych ze szkoły średniej 4.

Osoby z tej grupy akcentują emocjonalny charakter korzyści wynikających z przynależności do grupy (zaufanie, wsparcie, poczucie bezpieczeństwa, zrozumienie przez innych), bardziej szczegółowo opisują korzyści emocjonalne

Członkowie grup formalnych mówili jedynie ogólnie o możliwości kontaktu z innymi ludźmi. Osoby te mniej chętnie zachwalały swoją grupę. W porównaniu z osobami, które należą do grup formalnych bardziej oszczędnie wypowiadają się o grupie, korzyściach z przynależności do niej (być może łatwiej opisywać zadaniowe grupy niż grupy przyjacielskie, gdzie opis byłby bardziej emocjonalny). Nie widzą, nie opisują korzyści wynikających z przynależności do grupy dla przyszłej pracy zawodowej, pytanie - dlaczego?

Do tych grup studenci przynależą dłużej niż do grup formalnych, nie precyzują dokładnie czasu, raczej deklarują, że chcą spotykać się jak najczęściej, brak czasu dla grupy traktują jako minus. Więcej czasu poświęcają im w ciągu tygodnia. Często są to grupy spoza uczelni, w dużym stopniu grupy powstałe jeszcze w szkole średniej.

3. Członkowie zarówno grup formalnych (AZS, Chór SGH, SKN: Psychologii Zarządzania, Informatyki, Historii Gospodarczej i Społecznej, Rachunkowości, Stosunków ze Wschodem, Geografii Gospodarczej, e-biznesu, Bankowości oraz ZSP, AIESEC, FORUM), jak i nieformalnych (znajomi - z uczelni, z "podwórka", z rodzinnego miasta, z akademika, ze szkoły średniej; grono osób grających w RPG).

Prezentowana powyżej grupa to osoby, które deklarują przynależność zarówno do grupy formalnej, jak i nieformalnej. Osoby te znaczną część swojego czasu przeznaczają na spotkania grupowe. Można wnioskować, że łącznie przeciętnie ok. 20 godzin w tygodniu. 7 z 18 osób zadeklarowało przynależność do więcej niż jednej organizacji formalnej. Osoby te mają tendencje do bardziej obiektywnego opisu grupy, dostrzegają zarówno pozytywne, jak i negatywne aspekty swojej grupy. Inna sytuacja miała miejsce w przypadku osób należących do jednej grupy. Być może wynika to z większego dystansu, którego nabierają studenci przez przynależność do kilku grup.

Porównanie

Grupy formalne są grupami o charakterze zadaniowym. Badani cenią w nich miłą atmosferę, ale przede wszystkim możliwość kształcenia i rozwoju konkretnych umiejętności (pływanie, śpiewanie, organizowanie i realizacja projektów, konferencji, praca zespołowa itd.), czy zdobywanie wiedzy. Osoby należące do kół naukowych, niezależnie od pełnionych w nich funkcji, mają satysfakcję z tego, że są ich członkami. Podkreślają to, że wiele się w nich uczy, a zdobywana wiedza i umiejętności z pewnością będą przydatne w przyszłej pracy. Fakt przynależności do koła naukowego jest atutem podczas starań o pracę, umożliwia też "nawiązywanie przydatnych w przyszłości kontaktów". Poza korzyściami związanymi ze sferą umysłową i ogólnorozwojową, badani wymieniają też korzyści materialne, jakie czerpią z przynależności do grup formalnych - np. dostęp do finansów, możliwość wyjazdów, udział w konferencjach, staże.

Grupy nieformalne mają charakter przyjacielski, koleżeński. Badani opisując te grupy, używają sformułowań określających różne stany emocjonalne, np. "lubię tych ludzi", "bycie z nimi sprawia mi przyjemność", "dobrze się z nimi czuję", "czuję się z nimi bezpiecznie", "miło spędzamy czas". Korzyści, jakie czerpią z przynależności do nich mają charakter osobistego rozwoju, zdobywania doświadczeń życiowych, uczenia się tolerancji i funkcjonowania w grupie, relaksowania się i odpoczynku.

I co się okazało?

Najistotniejszym wynikiem badań wydaje nam się zaistniała prawidłowość - im wyższy rok studiów tym bardziej sformalizowana grupa, do której należą studenci. Jest to zgodne z ogólną teorią rozwoju grup. Według niej początkowo grupa jest zbiorem jednostek, które w wyniku wzajemnych interakcji nawiązują więzi, łączą się w podgrupy, sympatyzują. Dopiero na bazie tych relacji członkowie grupy mogą rozpocząć wspólną, konstruktywną pracę. Traktując całą społeczność studentów SGH jako grupę, można rozumieć, że będąc na I roku orientują się, badają teren, dowiadują się, jak funkcjonuje uczelnia. Na I roku są też najbardziej obciążeni zarówno zajęciami, jak i samym faktem bycia w nowej rzeczywistości. Dla wielu z nich jest to zupełnie nowe miejsce - duże miasto. Często jest też tak, że studia są pierwszym etapem wchodzenia w dorosłość i samodzielność, odnalezienie się w tym wymaga czasu.

II rok to czas względnego spokoju. Studenci już dobrze czują się w nowym środowisku, znają je. To dobry czas na nawiązywanie znajomości, poznawanie ludzi. Rodzą się przyjaźnie. Tworzą się grupy nieformalne o różnym charakterze.

Na III, IV roku studenci mają zwykle już sprecyzowane zainteresowania dotyczące specjalizacji. Część z nich rozpoczyna staże, a wielu nawet pracuje. Można przypuszczać, że zaspokoiли już swoje potrzeby bycia w grupie koleżeńskiej, otrzymywania od niej wsparcia i zbierania doświadczeń. Teraz zaczynają organizować się w sposób bardziej sformalizowany. Stawiają sobie "poważne" cele - zaczynają funkcjonować podobnie jak w przyszłej pracy.

Wyniki dotyczące zróżnicowania związanego z osobowością pokazują, że osoby inicjujące kontakty społeczne, aktywne, kreatywne (cehujące się wysokim poziomem ekstrawersji) uczestniczą w grupach - szczególnie formalnych. Jednocześnie cechuje je niski poziom neurotyzmu, tzn. są stabilne, spokojne, radzą sobie ze stresem. Potrafią też czerpać satysfakcję z tego, co robią.

Ciekawe wyniki uzyskałyśmy dokonując jakościowej analizy danych. Okazało się, że studenci, którzy należą do grup (formalnych czy nieformalnych) poświęcają im stosunkowo dużo czasu (od kilku do kilkunastu godzin tygodniowo). Osoby należące do grup nieformalnych, towarzyskich narzekają na zbyt małą możliwość spotkań i one przeznaczają na spotkania ze swoją grupą więcej czasu, niż osoby należące do grup formalnych (organizacji studenckich, kół naukowych i sportowych). Okazało się również, że do nieformalnych grup studenci należą dłużej niż do grup formalnych. Można zauważyć tendencję, że grupy nieformalne to grupy jeszcze z czasów szkoły średniej, niekoniecznie osób związanych z uczelnią, z miejsca pochodzenia, a grupy formalne pojawiają się już na uczelni w trakcie studiów.

Studenci dostrzegają i bardzo precyzyjnie opisują korzyści, jakie wynoszą z przynależności do grup (zarówno formalnych, jak i nieformalnych). Korzyści te są trojakiemu rodzaju:

* Z jednej strony osoby badane wskazują na możliwość zdobywania i rozwoju pewnych bardzo konkretnych umiejętności typu: umiejętność współpracy w grupie, realizacja różnorodnych projektów, np. organizacja konferencji, zarządzanie zespołem itp. Wymieniane przez studentów umiejętności mogą być wykorzystywane przez nich w przyszłej pracy zawodowej, studenci mogą pochwalić się nimi na rozmowie kwalifikacyjnej, starając się o pracę. Studenci spostrzegają je również jako kompetencje przydatne w ich przyszłej pracy zawodowej 5.

* Z drugiej strony uzyskują korzyści emocjonalne typu: poznawanie ludzi, zdobywanie przyjaciół, identyfikacja z grupą, wsparcie, poczucie bezpieczeństwa.

* Poza tym osoby badane mówiły o korzyściach materialnych takich jak: możliwość korzystania z zasobów danej organizacji, z komputera, internetu, z pomieszczeń organizacji. Zapisując się do organizacji, studenci mają nadzieję na łatwiejszy dostęp do stypendiów i wyjazdów zagranicznych.

Studenci mają świadomość, że to, co robią w czasie studiów, w ramach działalności w organizacjach ma znaczenie dla przyszłych pracodawców. Dlatego też chętnie zapisują się do nich, szczególnie w ciągu ostatnich lat studiów. To ostatnie chwile na wykazanie się, zdobycie doświadczeń, którymi mogą pochwalić się swoim przyszłym pracodawcom, "wpisać w CV", ale też dobry moment, żeby na bezpiecznym gruncie praktycznie wykorzystać wiedzę teoretyczną uzyskaną w trakcie studiów na SGH. Organizacje studenckie swoim charakterem przypominają małe firmy, gdzie jest zarząd, rada nadzorcza, prezesi, osoby zajmujące się PR, czy finansami, realizowane są liczne zadania. Oczywiście jest to, że takie doświadczenie wiele uczy i konfrontacja z nowymi zadaniami, oczekiwaniami w pierwszej pracy zawodowej nie będzie już tak trudna. Pozostaje nam możliwie w jak największym stopniu wspierać takie organizacje i przyczyniać się do tworzenia nowych. Studenci należący do grup nieformalnych, czy organizacji sportowych mniej chętnie piszą o korzyściach z przynależności do grupy dla przyszłej pracy zawodowej. Odpowiadają, że nie widzą takich korzyści albo że nie należą do tej grupy z powodu chęci uzyskania korzyści dla celów zawodowych. Pojawia się pytanie, czy studenci rzeczywiście nie widzą korzyści, umiejętności, które wynoszą z funkcjonowania w takiej grupie (niewątpliwie umiejętności te zdobywają przez udział w grupie), czy być może pokazują w ten sposób, jak duże znaczenie ma dla nich przynależność do tej grupy i traktują to osobiście, a nie w kategoriach zawodowych korzyści, czyli w konsekwencji używania grupy, przynależności w niej do "zawodowych celów"?

Komentarz końcowy

Nie powrócimy już z pewnością do systemu nauczania, który oferuje studentom przydział do stałej grupy. Ale możemy wspierać system organizacji, kół naukowych, inicjatyw studenckich. Możemy dbać o lepszą informację na ten temat. Jednocześnie wydaje się, że wsparciem dla tych, którym z różnych powodów trudno jest zapisać się do jakiegokolwiek organizacji, znaleźć sobie grupę znajomych przyjaciół jest udział w treningach integracyjnych, interpersonalnych, asertywności. Treningi te prowadzone są na naszej uczelni (m.in. przez pracowników Centrum Pedagogicznego) i cieszą się bardzo dużym zainteresowaniem. Ale uczestniczą w nich osoby z późniejszych lat studiów, nie studenci pierwszego roku, którym być może byłoby to najbardziej potrzebne.

W świetle uzyskanych wyników cenna wydaje nam się inicjatywa prowadzenia dla studentów pierwszego roku zajęć z tzw. "Orientacji". Zajęcia te dostarczają konkretnych informacji, ale też dają poczucie bezpieczeństwa - studenci nie są pozostawieni sami sobie. Być może warto byłoby dołączyć do nich informacje na temat różnych inicjatyw nie związanych bezpośrednio z nauczaniem przedmiotów ekonomicznych i sposobów studiowania w SGH. Przydatna może być informacja na temat istniejących organizacji studenckich, kół naukowych czy zajęć treningowych.

Naszym zdaniem SGH jest jedną z niewielu uczelni dających możliwość wszechstronnego przygotowania do przyszłej pracy zawodowej. Studenci mogą zdobyć nie tylko wiedzę merytoryczną, ale też praktyczne umiejętności i doświadczenia pracy w grupie (np. treningi). Zdobywanie wiedzy merytorycznej jest zagwarantowane przez program studiów. Wiedzę dotyczącą tego, jak funkcjonować w grupie i radzić sobie z wynikającymi z tego konsekwencjami zdobywają sami. Być może warto byłoby bardziej wyeksponować możliwość zdobywania tego rodzaju wiedzy i doświadczeń.

Na uczelni pojawiła się też nowa forma kształcenia e-sgh, a co za tym idzie nowa forma grup - "grupy wirtualne". Są one strukturalnie i jakościowo odmienne od grup tradycyjnych, ale nadal są grupami. Ciekawe wydaje się bliższe przyjrzenie tym grupom i próba odpowiedzi na pytanie: "Jaki mają one w sobie potencjał i jakie niedogodności czy zagrożenia łączą się z nimi".

Bibliografia

* E. Bąk, K. Bobrowska-Jabłońska, A. Iwanow, Kompetencje społeczne studentów Szkoły Głównej Handlowej a wybór specjalizacji i preferowany charakter pracy, [w:] Studenci Szkoły Głównej Handlowej (postawy, aspiracje, umiejętności), niepublikowana praca zbiorowa, Centrum Pedagogiczne SGH, 1998

* E. Bąk, K. Bobrowska-Jabłońska, A. Iwanow, Kompetencje społeczne studentów Szkoły Głównej Handlowej a wybór specjalizacji i preferowany charakter pracy. Analiza jakościowa stylu spostrzegania przyszłej pracy w kategoriach osobowościowych, [w:] Szkoła Główna Handlowa jako miejsce realizacji potrzeb i zdobywania wiedzy - uwarunkowania psychologiczno - socjologiczne i finansowe, niepublikowana praca zbiorowa, Centrum Pedagogiczne SGH, 1999

* E. Bąk, K. Bobrowska-Jabłońska, Adaptacja studentów Szkoły Głównej Handlowej do wymagań stawianych przez uczelnię, [w:] Sprawność kształcenia w Szkole Głównej Handlowej na tle innych uczelni, niepublikowana praca zbiorowa, Centrum Pedagogiczne SGH, 2000

* S. Mika, Psychologia społeczna, PWN, Warszawa 1981

Zobacz pełny raport z powyższych badań